

Министерство образования Республики Беларусь

Учреждение образования
«Белорусский государственный педагогический университет
имени Максима Танка»

Исторический факультет

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-ГУМАНИТАРНОГО ЗНАНИЯ

Материалы III Международной студенческой
научно-теоретической конференции

Минск, 8 апреля 2018 г.

Минск
РИВШ
2018

УДК 378.14:30(061.3)

ББК 74.58:60

A43

Рекомендовано
советом исторического факультета
УО «Белорусский государственный педагогический
университет имени Максима Танка»
(протокол № 8 от 29 марта 2018 г.)

Редакционная коллегия:

кандидат исторических наук доцент *А. В. Касович* (отв. ред.);
кандидат исторических наук доцент *С. П. Шупляк*;
кандидат педагогических наук доцент *А. А. Корзюк*;
кандидат исторических наук доцент *А. Ф. Великий*

Рецензенты:

доктор исторических наук профессор *А. М. Лютый*;
доктор исторических наук профессор *И. Е. Варивончик*

Актуальные проблемы социально-гуманитарного знания :
A43 материалы III Междунар. студ. науч.-теорет. конф., Минск,
18 апр. 2018 г. / редкол.: А. В. Касович (отв. ред.) [и др.];
Белорус. гос. пед. ун-т им. М. Танка. – Минск : РИВШ, 2018. –
246 с.

ISBN 978-985-586-129-5.

В сборнике представлены материалы исследований молодых ученых
высших учебных заведений Республики Беларусь и Российской Федера-
ции, учащихся учреждений общего среднего образования, посвященные
актуальным проблемам исторических, педагогических и социально-гумани-
тарных научных дисциплин.

Адресуется преподавателям, магистрантам и студентам вузов.

УДК 378.14:30(061.3)

ББК 74.58:60

ISBN 978-985-586-129-5

© Оформление. ГУО «Республиканский
институт высшей школы», 2018

реки Лены. Из Красноярска на фронт бомбардировщики уходили своим ходом, а истребители с отстыкованными крыльями — на железнодорожных платформах.

На что могли рассчитывать экипажи или летчики, в случае аварии и вынужденной посадки, сказать сложно. Шла война, и поисково-спасательных экспедиций не было.

Все инструкции, наставления и памятки, а также надписи на приборной доске самолетов были на английском языке. Приборы показывали мили, футы и галлоны. Пришлось над каждым тумблером и прибором рядом с английской табличкой наклеивать надписи-переводы. На миллиметровках вычертили переводные таблицы и наклеили на приборные доски. Обычным делом в планшетках летчиков стала губная помада. Ею было возможно в любой мороз нанести на шкалах нужные отметки.

Пилотам и штурманам пришлось основательно осваивать радиоаппаратуру, отличную от отечественной. Надо было заново отработать технику взлета и посадки: у всех отечественных самолетов было два основных колеса и опорное хвостовое, у большего числа американских третье колесо было переднее. Также, большой проблемой были морозы. Самолеты покрывались ледяной коркой, масло превращалось в камень, лопались резина и шланги — выходила из строя вся гидравлика и тормозная система. Отказывали карбюраторы, магнето, свечи, моторы стыли в воздухе.

Мало было промежуточных и запасных аэродромов, а трасса слабо оборудована радионавигационными средствами. Метеообеспечение тоже было недостаточным. Самолеты летели через самую суровую климатическую область планеты. Вылетали группами, а непогода нередко рассеивала их. Не было навыков пилотирования в сложных метеоусловиях, в слепых полетах по приборам, опыта организации их.

Поэтому без потерь, конечно, не обошлось. На перегоне от Уэлькаля до Красноярска разбился 81 самолет, погибло 144 пилота, немало авиаторов пропало без вести [3]. В большинстве своём это были молодые парни. В настоящее время существует проблема сохранения памяти о подвиге летчиков «АлСиба». Во многом это объясняется тем, что их не считали участниками и ветеранами войны. Они были тружениками тыла.

После окончания войны и расформирования авиадивизии, Решетко И.И. был направлен для работы в органах милиции в г. Лиду. Затем работал в охране объектов. Потом женился и вместе с женой переехал в Березино. Какое-то время работал в школе учителем труда и ОБЖ, техником на АТС, откуда и вышел на пенсию. Умер Иван Иванович в 2000 г.

Литература

1. Котельников, В.Р. Авиационный ленд-лиз / В.Р. Котельников — М.: Русские витязи, 2015. — 368 с.
2. Мазурук, И.П. Полярный круг. Воздушный мост Аляска — Сибирь / И.П. Мазурук — М., 1978.
3. Крылов, С.В. Воздушная трасса Аляска — Сибирь — фронт / С.В. Крылов // Воен.-истор. Журнал. 2003. — № 1. — С. 47—51.

ДАМІНІК ГЕРАНІМ РАДЗІВІЛЛ У ГІСТОРЫІ БЕЛАРУСІ ПАЧАТКУ ХІХ СТ.

*Е.Б. Юшко, 2 курс, історыічэскага факультэта, БГПУ, Мінск
науч.рук. – А.М. Лютый, докт. іст. наук, проф., БГПУ*

Пачатак 19 стагоддзя з'явіўся новым этапам у спробе адраджэння радавога маёнтка Радзівілаў у Нясвіжы. Пасля смерці Караля Станіслава ў 1790 годзе адзінаццатым нясвіжскім ардынатам стаў яго пляменнік Геранім Радзівіл Дамінік.

Дамінік Геранім Радзівіл быў палкоўнікам войска княства Варшаўскага і гвардыі Напалеона. Пасталеўшы, Радзівіл трапіў у кампанію Юзэфа Панятоўскага, сваяка апошняга караля Рэчы Паспалітай. Менавіта ён караным чынам паўплываў на светапогляд Дамініка, які стаў марыць аб аднаўленні вялікай дзяржавы, што магло стаць магчымым толькі пры вялікім уплыве ў грамадстве і багаці. Большасць жа яго зямель знаходзіліся на тэрыторыях, якія ў той час належалі Расійскай імперыі. Сярод іх - Нясвіж, цэнтр ардынацыі. Таму па дасягненні паўнацеля, у ліпені 1804 году Дамінік, не раздумваючы выязджае ў Вільню, дзе прыносіць прысягу генерал-губернатару, пасля чаго накіроўваецца ў Пецярбург. Яго прымае сам імператар Аляксандр I, надае тытул камергера і абавязвае дэпартамент суда заняцца справамі яго маёмасці. [1, 87 с.]

Пасля вяртання Дамініка ў Нясвіж у ліпені 1805 года, горад аднавіўся. Малады князь усур'ёз заняўся адраджэннем палаца, які пасля смерці Панае Каханку ніколі не рамантаваўся. Узвёў гандлёвыя рады, пабудоваў паштовую станцыю. Да нясвіжскага гаспадара пачалі імкнуцца купцы, рамеснікі, замежныя банкіры. Які некалі яго дзед і бабуля - Міхал Казімір і Урсула Радзівілы - захапіўся Геранім Дамінік "тэатральнымі і опернымі прадстаўленнямі", адраджэўнікі закінуты Нясвіжскі тэатр. Горад стаў называць "малой Варшавай" і нават "малым Парыжам". [2, 10 с.]

Аднак праца па аднаўленні Нясвіжа і раскошнае жыццё, па сведчання сучаснікаў «у стайнях Дамініка было 300 коней, якія каштавалі мільёна рублёў», стварылі вялізны доўг, які значна пагоршыў фінансавое становішча князя. Ужо ў 1805 году імператар Аляксандр I сваім указам загадаў Другому дэпартаменту віленскага суда разабрацца з яго ўладаннямі. У 1810 году доўг

князя памерам у 385 тысяч чырвонцаў быў растэрмінованы на 10 гадоў. Каб паменшыць прэс, Дамінік Радзівіл прадаў маёнтак Радзівілаў у Біржах за 2820 тысяч злотых графу Міхаілу Тышкевічу.

1 ліпеня 1810 года Дамінік Радзівіл змог выплаціць толькі першы плацёж па даўгах, а ўжо з выплатай другога 31 снежня таго ж года ўзніклі праблемы. Таму ў сакавіку 1811 года імператар Аляксандр I загадаў мінскаму губернатру ўзяць маёнтак князя Радзівіла ў казеннае кіраванне. Больш за тое, калі ў тым жа месяцы Дамінік Геранім Радзівіл сабраўся выехаць разам з дачкой Сцефаніяй ў Карлсбад на воды, то рускі ўрад звязаў сваё рашэнне аб выдачы пашпарта для Сцефаніі з выплатай доўгу, а калі Дамінік Радзівіл пакіне Расію насуперак волі імператара, то ў пакаранне ў верасні 1811 года адбудзецца секвестр яго маёнткаў на тэрыторыі імперыі. [3, 8 с.]

Павышаную цікавасць да асобы Дамініка Гераніма Радзівіла у пецярбургскіх уладаў была выклікана і яго палітычнымі поглядамі. Яшчэ ў 1810 годзе год князь паступіў у чыне палкоўніка на ваенную службу ў Варшаўскае герцагства. Першага красавіка 1811 году стаў камандзірам, забяспечыў экіпіроўку за свой кошт 8-га ўланскага палка. На гэтыя мэты Дамінік Радзівіл не шкадаваў грошай: на войска Варшаўскага герцагства ён вылучыў 180 тысяч злотых, а на арганізацыю ваеннай адукацыі ў герцагстве яшчэ 36 тысяч злотых і падаў 100 коней. У тым жа годзе быў узнагароджаны ордэнам Белага арла і баварскім ордэнам Святога Губерта. [2, 98 с.]

У 1812 годзе стала ясна, што вайны паміж напалеонаўскай Францыі і Расіяй не пазбегнуць. Дамінік Геранім Радзівіл быў прыхільнікам адраджэння Рэчы Паспалітай у межах 1772 года і выступіў на баку Напалеона супраць Расіі. Часткова пераходу на бок Напалеона спрыяла і яго імкненне пазбегнуць плацяжоў у расійскую казну і канфіскацыі маёмасці.

У красавіку 1811 года Радзівіл наведаў Парыж, дзе сустрэўся з Напалеонам. Банапарт рыхтаваў ваенную кампанію супраць Расіі. А 12 чэрвеня 1812 года напалеонаўскія войскі ўжо падышлі да яго межаў па Нёмане. Першыя з радаснымі воплічамі перабраліся праз раку кавалерысты Панятоўскага. І з імі - радзівілаўскія уланы. [4, 24 с.]

Вядома, што Дамінік Радзівіл і Ян Канопка, сфармавалі на тэрыторыі Беларусі і Літвы уланскі полк ВКЛ, які атрымаў нумарацыю ўслед за палякамі Варшаўскага герцагства, г.зн. якія лічыліся часткай польскіх войскаў, і якія ўвайшлі ў склад напалеонаўскага войска. У кастрычніку 1812 года уланскі («літоўскі») полк напалеонаўскай гвардыі пад камандаваннем брыгаднага генерала Яна Канопкі рушыў з Гродна на Менск праз Слонім - каб набраць новых рэкрутаў і ва ўсім бляску прадэманстраваць сваю моц. Аснову палка складала «залатая моладзь» польскай шляхты беларуска-літоўскіх земляў (Плятэры, Рамэра, Валовічы, Рэны, Хлявінскія, Пузыны). Полк быў выдатна ўзброены і экіпіраваны, меў адпаведную шляхетнасць. 20 кастрычніка полк быў атакаваны ў Слоніме і разбіты ўшчэнт партызанскім атрадам. Ян Канопка быў паранены дзідай казацкага палкоўніка Дзяжчына і узяты ў палон. Рэшткі Літоўскай гвардыі перайшлі праз Нёман на мосце і ліквідавалі яго [5, 149 с.]

Вялікая армія Напалеона налічвала шэсцьсот тысяч чалавек. Кожны шосты з іх быў выхадцам з земляў Рэчы Паспалітай. Уступленне іх на тэрыторыі былога Вялікага княства Літоўскага выклікала вялікі энтузіязм ў насельніцтва. Іх сустралі з хлебам і соллю. Спадзеючыся на вялікі прыток ў сваёй арміі добраахвотнікаў з зямель ВКЛ, Напалеон пусціў наперадзе сябе ў Вільні менавіта полк князя Радзівіла. Уезд Восьмага уланскага палка ў былой сталіцы ВКЛ быў ўрачыстым. Члены магістрата ледзь не ўручылі ключы ад горада замест Напалеона Дамініку.

Рухаючыся разам з усімі, Дамінік Геранім толькі каля Нясвіжа з абозам аддзліўся ад французскай арміі і накіраваўся ў родныя мясціны. За ім рушылі рускія войскі пад камандаваннем адмірала Чычагава. Яны літаральна наступалі на пяткі князю. 26 кастрычніка 1812 года Дамінік з некалькімі верхнікамі з'явіўся ў Нясвіжы. Ён аддаў загад замураваць фамільную скарбніцу, а іншыя каштоўнасці нагрэўці на падводзі і накіраваць яму ўслед, у вільenskім кірунку. І як толькі пачалі выконваць гэты загад, у горад уварваліся рускія войскі. Іх камандзір Красоўскі абвясціў загрузжаныя вазы, якія стаялі на двары палаца, "маскоўскім абозам" і канфіскаваў яго. [5, 150 с.]

Існуе легенда, што падчас адступлення напалеонаўскай арміі з Расіі князь Дамінік Геранім Радзівіл з'явіўся ў Нясвіжскім замку ўсяго толькі на некалькі гадзін, і паспеў аддаць распараджэнне свайму эканому: неадкладна схаваць княжацкую скарбніцу. Слуга здолеў выканаць загад князя, схаваўшы казначыны багаці ў абумоўлены «скарбец» і падарваў падземны ход, які вядзе ў яго. Уступіўшыя у Нясвіж рускія войскі пад кіраўніцтвам адмірала Чычагава, ведалі пра схованку і спрабавалі яго адшукаць. Радзівілаўскага эканому падвергнулі страшным катаванням, але не дамагліся ад яго ні слоў, павесілі ў двары замка. Паводле паданняў багаці складалі сотні пудоў золата, мноства залатых прадметаў, каштоўныя калекцыі зброі, кніг, брыльянтаў, і, самае загадкавае - скульптуры ў чалавечы рост, выявы дванаціці апосталаў з золата і срэбра, усыпаных каштоўнымі камянямі. Схованку шукаюць ужо дваздзе гадоў, але да гэтага часу безвынікова. [6, 176 с.]

Па іншай версіі, калі войска Напалеона адступала з Расіі, Дамінік Геранім Радзівіл накіраваў ліст кіраўніку замка Альберту Бургельскаму з указаннем схаваць усе родавыя скарбы. 30 лістапада ў горад увайшоў полк Кнорынга з корпуса Тучкова.

Мясцовыя жыхары, як мяркуецца габрэі, расказалі пра багацці Радзівілаў. Кнорынг пачаў дапытваць Бургельскага, жадаючы даведацца, куды ён схаваў скарб. У гэты ж час у горад прыехаў Тучкоў, па загадзе якога слуг Радзівілаў пачалі збіваць, каб даведацца, куды былі схаваны скарбы. У рэшце рэшт Бургельскі паказваў Кнорынку і Тучкову, дзе ён схаваў скарб Радзівілаў. Тучкоў паспрабаваў прысвоіць частку багаццяў сабе, але пра гэта стала вядома камандуючым Дунайскай арміяй адміралу Чычагаву, які запатрабаваў ад Тучкова вярнуць каштоўнасці. Для ўліку ўсіх каштоўнасцяў замка была складзена спецыяльная камісія з генералаў і старэйшых афіцэраў. Для вывазу ўсіх каштоўнасцяў спатрэбілася дзесяць падвод. Нясвіжскія калекцыі манет і медалі (у агульнай складанасці 12 209 штук) трапілі у Харкаўскі ўніверсітэт, рэлігійная начинне - у Маскве, але асноўная частка вывезеных прадметаў трапіла ў імператарскую калекцыю і ў Эрмітаж. Месцазнаходжанне яшчэ 60 пудоў розных каштоўнасцяў не высветлена. [6, 179 с.]

Князь Дамінік быў гарачым патрыётам бацькаўшчыны і змагаром за адраджэнне краіны і далучыўся да французскага імператара Напалеона, калі той паабяцаў свабоду і незалежнасць Рэчы Паспалітай. Ён не пакінуў Банапарта нават тады, калі яго зорка ўжо закацілася. Мужнасць Дамініка на полі бітвы заўважаў нават імператар. Аб ім пісалі, што ён быў самы адважны з усіх палякаў (беларусаў). Калі Дамініку дазволілі вярнуцца ў Нясвіж, ён адказаў: "Маё месца на чале майго палка, а не ў Нясвіжы". Атрымаўшы цяжкую кантузію пад Ганаў, ён памёр у Францыі 11 лістапада 1813 года. На ім абарвалася мужчынская лінія нясвіжскіх Радзівілаў, якая цягнулася без перапынку, каля 230 гадоў.

Літаратура

1. Библиотека Радзивиллов Несвижской ординации = Library of the Radziwills' of Nesvizh Ordynation : каталог изданий из фонда Центр. науч. б-ки им. Якуба Коласа Нац. акад. наук Беларуси, XV-XVI века / Нац. акад. наук Беларуси Центр. науч. б-ки им. Якуба Коласа; сост.: А.В. Стефанович, М.М. Лис; ред. библиогр. записей О.М. Дрозд; редкол.: Н.Ю. Березкина (гл. ред.) [и др.]. – Минск : Беларус. навука, 2010. – 175 с. : ил.

2. Мороз К.К. Тайна Несвижского замка : Воспоминания шляхтича Криштофа Яминского, близкого друга и боевого товарища князя Доминика, последнего прямого потомка великого рода Радзивиллов : ист. повесть / К.К. Мороз. - Минск : Нар.асвета, 2011. – 159 с. : ил

3. Веремейчик А.Е. Экономическое положение Несвижского замка и Несвижской ординации в первой четверти XIX в. // Вестник БДУ. Серия гісторыя . 2007. № 3. С.8.

4. Папко В.М. XI нясвіжскі ардынат князь Дамінік Геранім Радзівіл (1786-1813) // Вестник БРГТУ. 2007. № 6. С.24.

5. Швед В., Данскіх С. Заходні рэгіён Беларусі у часы напалеонаўскіх войнаў. – Гродно: ГрДУ им. Янки Купалы, 2006. – С.149-150.

6. Шишигина – Потоцкая К. Я. Несвиж и Радзивиллы / К. Я. Потоцкая. - Минск : Беларусь, 2013. - 222 с. : ил.

ЭТАПЫ СТАНОВЛЕНИЯ И РАЗВИТИЯ ГРОДНЕНСКОГО ОБЛАСТНОГО РАДИО

*Е.Н. Янюк, 3 курс, ФИКиТ, ГрГУ, Гродно
науч. рук. – И.И. Минчук, канд. фил. наук, ГрГУ*

В конце XX – начале XXI века информационно-коммуникационное пространство Беларуси переживает период существенных изменений. Возникают совершенно новые феномены, прежде никогда не существовавшие: социальные сети, форумы, блоги, мессенджеры и т.д. По отношению к культурной среде медиапространство выступает как место хранения и производства систем, символов и норм. В этом качестве оно является важным регулятором жизни общества.

В условиях коренных изменений медиапространства особенно важно понимать историю, особенности функционирования, системные отношения и перспективы развития традиционных (печатных и аудиовизуальных) СМИ в Беларуси в целом и в каждом конкретном регионе в частности. Актуальность изучения медиапространства Гродненщины заключается в том, что на сегодняшний день вопрос истории развития белорусских медиа в научной литературе освещён недостаточно. И если изучению развития национального белорусского радио свои работы посвятили А.Г. Слук, Н.И. Курков, Я.Р. Радкевич, то история становления Гродненского областного радио не нашла своего отражения в работах исследователей.

В данной статье мы рассмотрим становление и развитие радио на Гродненщине с момента его появления в 1940 г. как районного, а с 1944 г. как областного и до 1999 г., когда начинается современный этап развития областного радио, отмеченный выходом в эфир «Радио "Гродно"».

Датой начала радиовещания в Беларуси называют 15 ноября 1925 г., когда начала свою работу радиостанция имени Совета народных комиссаров БССР. Эта дата считается началом регулярного радиовещания в БССР.

В марте 1928 г. было принято постановление ЦК КП(б)Б «Об улучшении радиовещания в республике», проведено республиканское совещание работников радио, радиостанции были переданы в ведение Наркомата почт и телеграфов [6]. Радиовещание приобретало новые особенности и массовую аудиторию.